

A fájdalom és fájdalomszindrómák magatartás-szempon- tú megközelítése

Dr. Berghammer Rita
SE Magatartástudományi Intézet

1. Pszichológiai faktorok

Mi a fájdalom?

A fájdalom kellemetlen **érzékszervi és érzelmi** élmény, amely valós szövetkárosodással vagy annak fenyegető veszélyével áll összefüggésben.

(International Society of Pain)

Az öröm és a fájdalom a cselekvés elsődleges **motivációs** tényezői (vonzás-taszítás). (Bendra és Stewart)

A fájdalomérszlelés és -tolerancia pszichológiai vonatkozásai

1. Korábbi **tapasztalatok** (izoláció, kondicionálás (Pavlov), modellkövetés)
2. Aktuális **szorongásszint** kérdőívvel, műszerrel mérve (cold pressor teszt: tűrje, amíg bírja, áramütés:vizuális analógia skála=VAS: mennyire kínzó)
3. A **figyelem** irányulása (Melzack)
De: teljes figyelmi kapacitás, visszacsapás (Eccleston)

4. A helyzet **minősítése**,
a fájdalom jelentése az egyén
számára (Hd, cold pressor kísérlet
felvilágosítással v. anélkül)

5. **Személyiség:**

szorongáskészség (Kopp-Gruzelier),
depresszív tünetegyüttes (neg. beáll.),
alexithymia (fosztóképző, lexis és
thymos: „nem talál szavakat a
hangulatára”)

2. A „fájdalmas” beteg

Krónikus fájdalom

Időtartam szerint a fájdalom:

akut,

rekurráló (pl. gyermekkori pszichogén hasfájás),
krónikus (3 hónapnál tovább fennálló)

A krónikus fájdalom típusai:

daganatos,

fájdalomszindróma (pl. fantomfájdalom, neuralgia,
primér fejfájások) =

EU felmérések szerint a lakosság kb. **10%**-a.

Fájdalomviselkedés

Tényezői:

kiváltó: pl. napi feszültségek

fenntartó: pl. házassági konfliktus

megszüntető: pl. hobbitevékenység

Fájdalomszindrómás betegek típusai: (Gildenberg és De Vaul)

- a szenvedést szerepként magára öltő (interperszonális játszma)
- túlterhelt (izomfeszültség → fej- vagy derékfájás)
- pszichogén fájdalommal élő (depresszió, alexithymia)

Fájdalomszindrómák és affektivitás

- derékfájósok a kontrolloknál erősebb **galvános bőrreakciót** mutatnak negatív jelentésű szavakra,
- derékfájósoknál a **harag** átélése fokozza a fájdalmat (a gerinc alsó szakasza körüli izmok megfeszülése),
- követéses vizsgálatok krónikus fájdalom-szindrómásokkal:
a **pozitív affektivitás** erősödése enyhíti a fájdalmakat;
kognitív sémák: a kérdőíven mutatkozó reménytelenség, szkepticizmus összefügg a kezelés hat hónap múlva mért hatástalanságával.

Személyiség

Vonások

Kockázat

A-típus	ellenségesség, versengés, teljesítmény-igény	kardiovaszkuláris betegségek
B-típus	harmónia, autonómia	nem ismert
C-típus	önfeladás, gyenge önértékelés	rák és immunrendszeri betegségek
D-típus	negatív affektivitás, szociális gátlás	kardiovaszkuláris betegségek, fájdalomszindróma

D-típusú személyiség

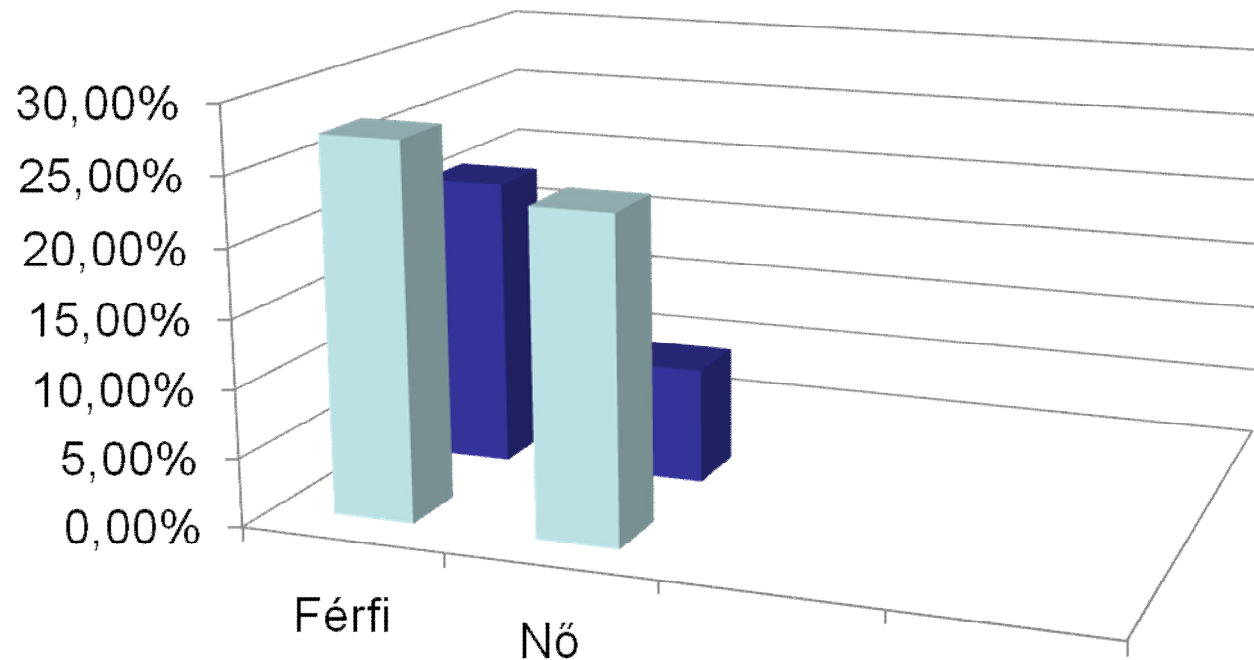
- stresszre nagyobb mértékű **cortisol-szint** emelkedéssel reagál,
- stresszre nagyobb fokú **vérnyomás-**emelkedéssel reagál,
- **coronaria-betegek** körében az átlagosnál nagyobb arányban fordul elő,
- ischaemiás szívbetegségek esetén nehezíti a kezelés eredményességét,
- **önálló prognosztikai értékkel** bír.

D-típusú személyiség a fogorvosnál

1. A D-típusú ember másoknál gyakrabban:
  - nem megy fogorvoshoz félelem miatt, megbeszélte időpontban nem jelenik meg,
  - idegesnek érzi magát a fogorvosnál,
  - feszült, ha az orvos idegen szavakat használ,
2. Szignifikánsan ritkábban jelenik meg a fogorvosi váróban:
(Rákász 2007, Hallgató 2010)

	Országos mintában (%)	Fogorvosi Váróban (%)	Z-teszt
Nők	27,4	8	Szign.
Férfiak	23,5	20	Szign.

A D-típusú személyiség a fogorvosi váróban

3. Összefüggések reprezentatív mintán

A fájdalom országos felmérések tükrében

Napi tevékenységet korlátozó fájdalom (Hungarostudy 1995)

- **előfordulása:**

17,7% - ebből reumatológiai 7,3%

- **pszichológiai mutatókkal való összefüggése:**

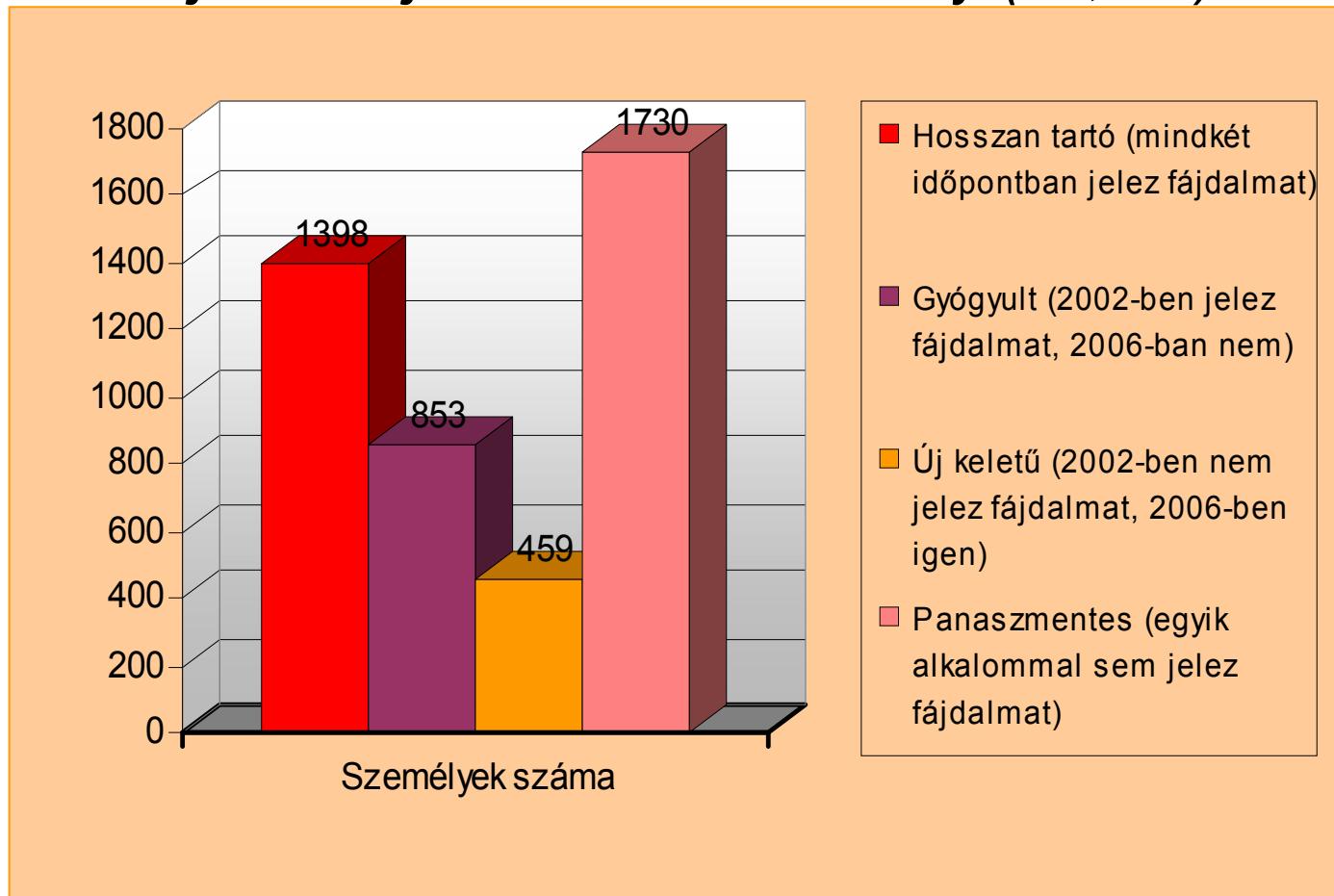
depresszív szindróma,
diszfunkcionális attitűdök (mind a hét),
alexithymia-skála pontszáma

- **védőfaktor lehet:**

megküzdési stratégiák közül: kreatív tevékenység
társas támogatás keresése

*Az utánkövetéses minta (2006): 4.440 személy.
Krónikus fájdalmat jelzett 1.538 személy (34,4%).*

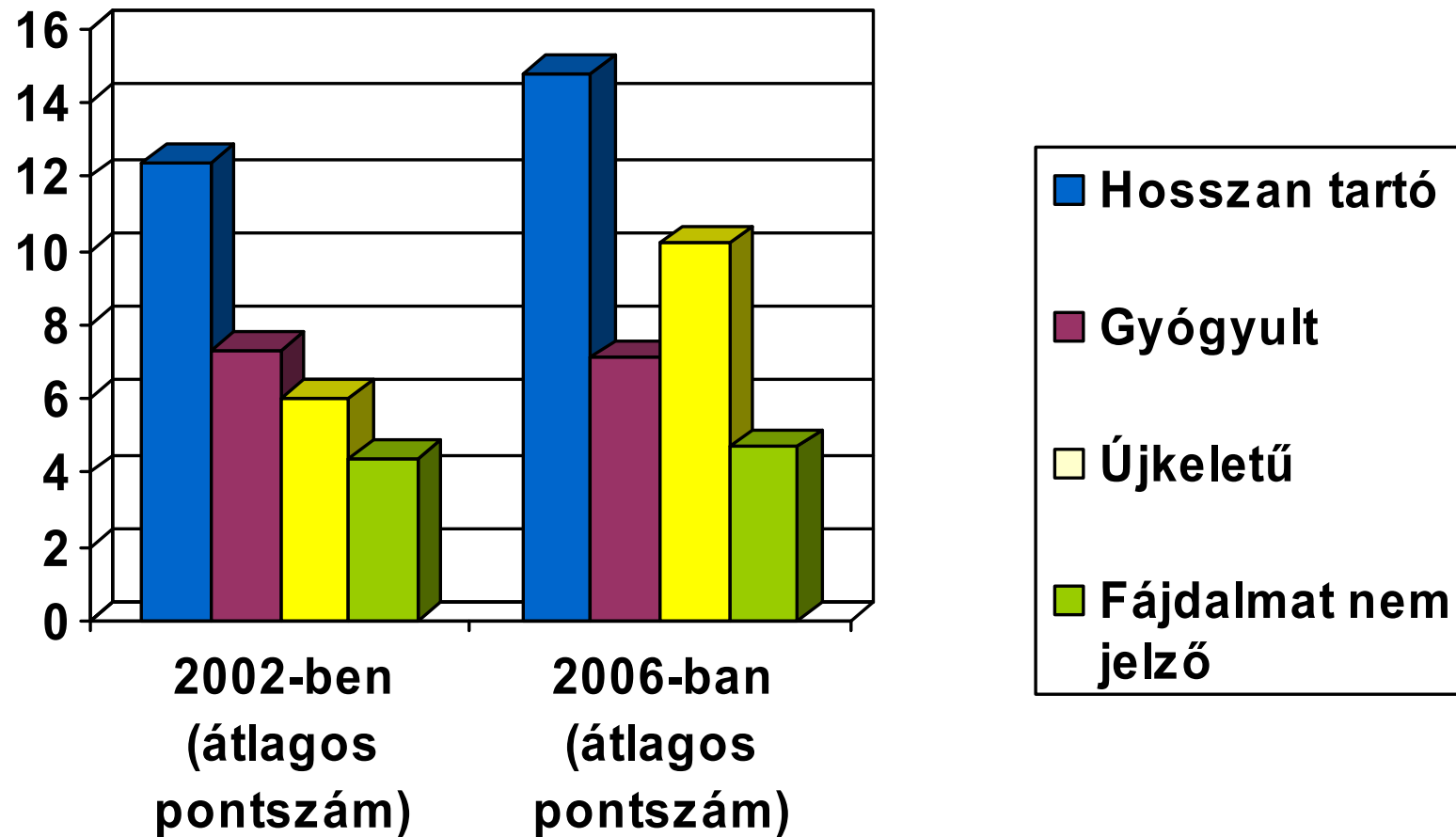

Depresszió és fájdalom

A depresszió pontszámai a négy alcsoportban

Csoport	Átlagos pontszám 2002-ben	Átlagos pontszám 2006-ban	A különbség szignifikancia-szintje
Hosszan tartó	12,4	14,8	$p < 0,001$
Gyógyult	7,3	7,1	nem szign.
Új keletű	6,0	10,2	$p < 0,001$
Panaszmentes	4,4	4,7	nem szign.

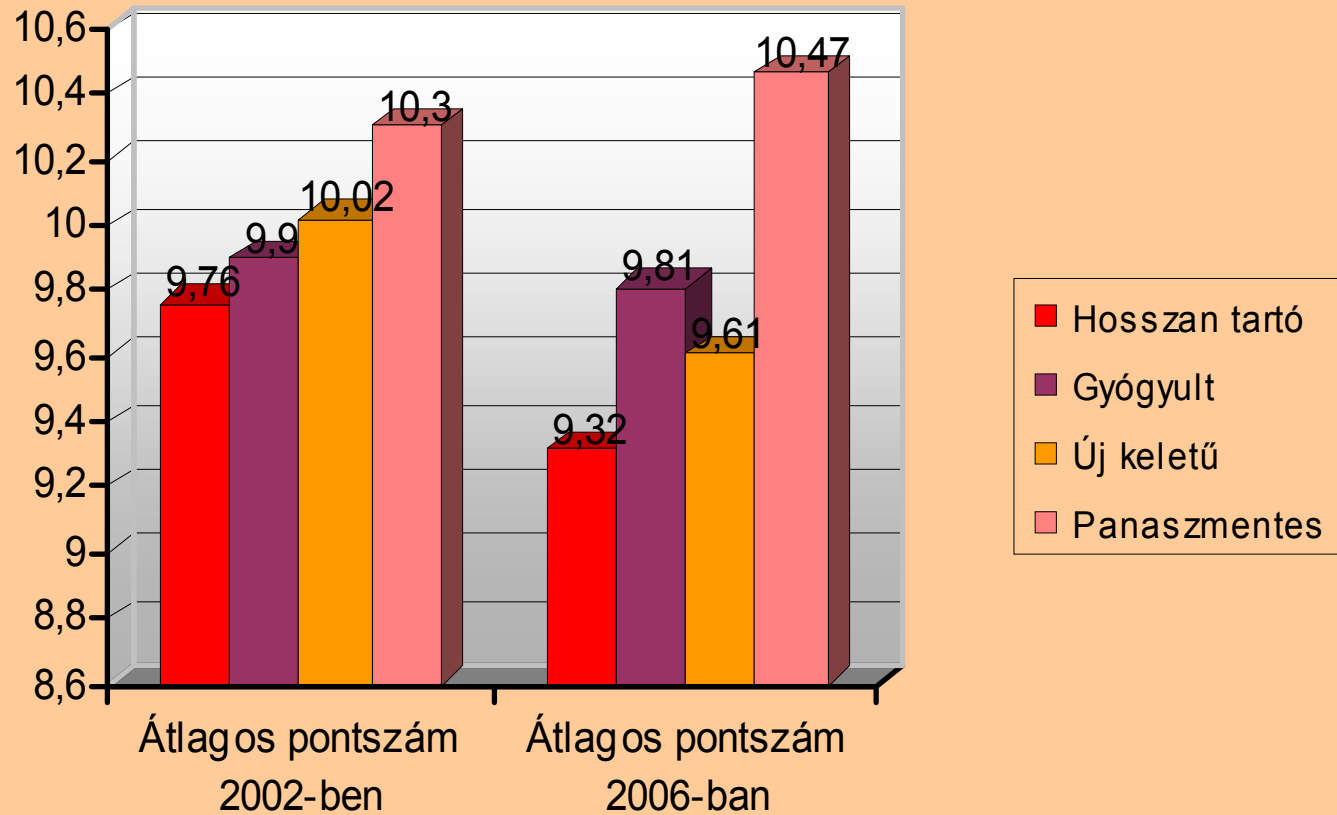
Depresszió és fájdalom

Koherencia és fájdalom

Csoport	Átlagos pontszám 2002-ben	Átlagos pontszám 2006-ban	A különbség szignifikancia-szintje
Hosszan tartó	9,76	9,32	$p < 0,001$
Gyógyult	9,90	9,81	nem szign.
Új keletű	10,02	9,61	$p < 0,05$
Panaszmentes	10,30	10,47	$p < 0,05$

Koherencia és fájdalom

4. Arcfájdalom

Faciális fájdalmak

Megoszlás (Vickers, 2005)

Neuropátiás	41%
Temporomandibuláris betegség	25%
Fenti kettő kombinációja	18%
Trigeminus neuralgia	5%
Egyéb	11%

Az arcfájdalom jelentősége

- Táplálékbevitel helye(egészségssorongás)
- Kommunikáció eszköze (szociális gátlás)
- Megjelenés (önértékelés)
- Arc torzulása = az én torzulása
- Az arcot (szájat) ért trauma tudattalanul felidézi a csecsemőkori traumákat
(félelem a magára hagyástól = haláltól)

5. Pszichoterápia

A pszichoterápia céljai és módszerei

A fájdalomélmény változtatása

Vegetatív önreguláció,

szorongásoldás

Depresszív tünetegyüttes leküzdése

Diszfunkcionális attitűdök feldolgozása,

önértékelés javítása, minősítés

Családi dinamika (játzmák)

kezelése

Önérvényesítés, hatékonyság

(asszertivitás) fejlesztése

hipnoterápia

autogén tréning,

progresszív

relaxáció,

biofeedback

imaginatív terápia

kognitív terápia

pár- vagy

családterápia

viselkedésterápia

Relaxációs módszerek

Elméleti háttér

Akaratlagos szabályozás:

Izomtónus (feszültség szint)

Légzés- és szívritmus (paraszimp. tónus)

Önszuggesztió:

Bármely testi működésre irányulhat

Készségtanulás:

Gyakorlás révén sajátítható el

Történet

Ókor: Patandzsali jógi buddhista szemléleti alapokon, kiegyensúlyozottságra való törekvés gyakorlata

Középkor: Tasi láma könyvbe foglalja a technikát

XX. század elején: hipnoterapeuták autohipnózis gyakorlata

Technikák: pszichofiziológiai szint

Autogén tréning (Schultz): izomrelaxáció és vegetatív szabályozás.

Később: biofeedback-vel kiegészítve (szívritmus, bőrellenállás).

Progresszív relaxáció (Jacobson): kontrasztok az izmok állapotában.

Célzott szervtréning (Kleinsorge és Klumbies): mellkas, has, fej.

Pszichotonikus áthangolás (Lemaire, Coué): testi élmények tudatosítása, kimondása.

Továbbfejlesztés: szellemi szint

Önszuggesztív formulák („Jól fog az agyam”, „Megőrzöm derűmet”)

Imagináció (szép látvány: hangulatjavító, viselkedésterápiában megerősítő)

Meditáció („Nincs nehezebb az üres kosárnál”)

Vizualizáció (barátság, bizalom, szeretet)

Hipnoterápia

Történet

Állatokon („magnetizmus”):

kígyóbűvölő, cápa kataton állapota

J. Braid (Manchester, 1842): *hipnózis* és *szuggesztió* szavak

H. Bernheim: Nancy-i hipnózis-iskola –
verbális szuggesztió

J.M. Charcot (Párizs): erős ingerrel (pl.
fény) indukálja a hipnózist

Mindennapi előfordulás

Szelektív figyelem esetei:

- monoton mozgás (rituális tánc)
- monoton figyelmi funkció (műszerfal)
- elszakadás az aktuális ingerektől (regény)
- izgalmas sport

Kémiai hatás:

- drog, alkohol, gombaméreg

A primér fejfájós betegek életminőség- vizsgálata

*Migrén-specifikus életminőség-
kérdőív*

*(Wagner et al., 1996.,
Berghammer 1998.)*

A vizsgált minta adatai

	<i>Migrén</i>	<i>Tenziós fejfájás</i>
Átlag- életkor (év)	37	33
Elemszám	20	25
Nők aránya	80%	68%
Átlagos betegség- tartam (év)	13	6

A kérdőív alskáláinak adatai a betegségstartam függvényében

<i>Alskála</i>	<i>Szignifikanciaszint</i>	<i>Regressziós koefficiens</i>
Energetikai	0,000	-0,305
Affektív	0,010	+0,406
Szociális	0,000	+0,483
Életritmus	0,002	-0,295

A terápia tervezése

Energetikai: relaxáció

Affektív: dinamikus szempontok, imaginatív
gyakorlatok

Szociális: családintervenció

Életritmus: kognitív (napirend, időbeosztás)

Diszfunkcionális attitűdök

- ***Migréneselek:***

perfekcionizmus,

„munkaholizmus”, magas igényszint, megfelelni akarás, rivalizálás, hiúság, kritikára való érzékenység

- ***Tenziós fejfájósok:***

szeretettségek-igény,

kapaszkodás, féltékenység, szociális dependencia, vulnerabilitás a kapcsolatok terén